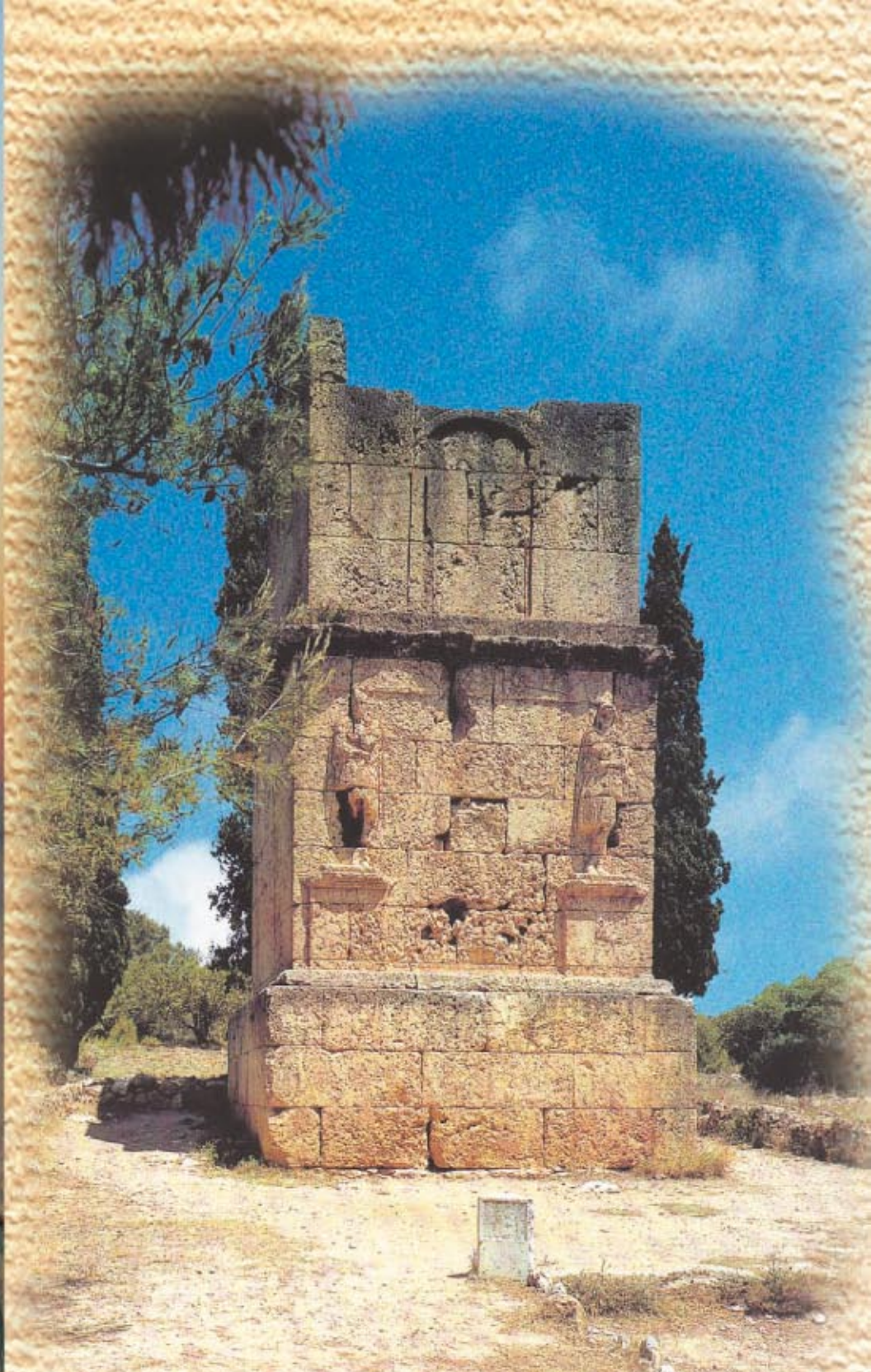

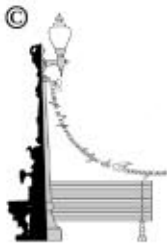
Camp d'Aprenentatge de la
ciutat de Tarragona

LA TORRE
DELS
ESCIPIONS

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Camps d'Aprenentatge

Camp d'Aprenentatge de la ciutat de Tarragona
Complex Educatiu de Tarragona
Autovia de Salou s/n
43006 Tarragona

Primera edició: gener 2002.

Autors: **M. Antònia Ibañez Serrahima**
Núria Montardit Bofarull
Jordi Tortosa Giménez
M. Joana Virgili Gasol

Dibuixos: **Hugo Prades**

Disseny i muntatge: **Josep Serra Valls**

Edita: **CdA de la ciutat de Tarragona**
Autovia de Salou s/n
43006 Tarragona

Impressió: **Gràfiques DARC, S.L.**
Pol. Ind. C. Curtidors, 8
43800 Valls

Dipòsit legal: T-1447-2001
ISBN: 84-699-6350-3

LA TORRE DELS ESCIPIONS

“LA MORT TRUCA AMB PEU D'IGUALTAT A LA PORTA
DELS CASTELLS DELS RICS I DE LES CABANES DELS
POBRES” (Horaci)

ÍNDEX

MATERIAL DEL PROFESSOR/A

1. Introducció
2. Nivell al qual s'adreça
3. Continguts
4. Objectius
5. Temporització
6. Consells d'utilització
7. La Torre dels Escipions
8. Bibliografia

MATERIAL DE L'ALUMNE/A

1. Treballs previs

- 1.1 Testament
- 1.2 Retrat de família
- 1.3 Ritus funerari
- 1.4 Anàlisi de les imatges i curiositats
- 1.5 Tipus d'enterraments
- 1.6 Recorregut del seguici funerari a Tarraco
- 1.7 Identificació dels tipus d'enterraments
- 1.8 Notícia del Diari de Tarraco
- 1.9 Notes més destacades de l'enterrament de Luci
- 1.10 Procès constructiu de la Torre dels Escipions
- 1.11 Eines i estris emprats en la construcció

2. Treballs de camp

- 2.1 L'emplaçament
- 2.2 Tipus de pedra
- 2.3 La Torre dels Escipions i els arbres del seu entorn
- 2.4 Localització de la decoració de la façana
- 2.5 Observació de les motlures
- 2.6 Inventa preguntes
- 2.7 Visió històrica del monument a través dels gravats.
- 2.8 Textos comparatius
- 2.9 Activitats d'orientació i mesura
- 2.10 Exercicis amb la maleta
- 2.11 Possibles coronaments
- 2.12 El déu Atis
- 2.13 Propostes de millora de l'entorn
- 2.14 Trencaclosques

3. Treballs posteriors

- 3.1 Comparació del ritus de la mort en l'època romana i l'actual
- 3.2 Situació de dates en un eix cronològic
- 3.3 Lucius dona el seu parer
- 3.4 Descripció de l'enterrament per tres personatges
- 3.5 Identificació dels oficis
- 3.6 Formació de parelles
- 3.7 Sopa de lletres
- 3.8 Treball sobre el vocabulari
- 3.9 Carta d'opinió
- 3.10 Glosari

MATERIAL DEL PROFESSOR/A

1. INTRODUCCIÓ

1.1. JUSTIFICACIÓ DEL TREBALL

Dins de les nombroses construccions tarragonines d'època romana, la Torre dels Escipions ha estat, segurament, un dels monuments més oblidats del nombrós conjunt de construccions tarragonines d'època romana, a causa de la seva relativa llunyania de la ciutat i, alhora, per l'enigma de la seva adscripció.

No obstant això, creiem que l'edifici té un caràcter singular que pot despertar l'interès dels nois i les noies que s'apropen a l'estudi de Tàrraco, ja que la Torre dels Escipions és un monument funerari que ens serveix per explicar i exemplificar els rituals mortuoris clàssics.

Per tant, aquest material didàctic aconpleix dues funcions: per una banda, forma part de les activitats referides al conjunt monumental de la ciutat i en facilita una visió panoràmica i, per l'altra, permet als alumnes endinsar-se en els misteris del món de la mort. Amb la descoberta del monument veuran quines creences, mites i cerimonials seguien els romans, què marcaven les seves lleis i com se'ls podia enterrar en funció de la condició social i dels costums del moment.

Alhora, *in situ*, l'alumne/a treballarà l'observació i la deducció com a recursos per entendre que el personatge/s per al qual es va bastir l'edifici no devia ser un romà qualsevol.

1.2. EN QUÈ CONSISTEIX

El treball consta de tres parts ben diferenciades: la primera fa referència a les **tasques prèvies** a la visita, és a dir, aquelles que s'han de fer a l'aula; la segona, al **treball de camp**, la visita al monument; i la tercera, a aquelles activitats que es podran realitzar posteriorment a l'aula.

1. Treballs prèvies

A partir del testament d'un tarragoní del segle I aC, l'alumnat haurà d'identificar i descriure les diferents il·lustracions desordenades que componen tot el ritual funerari de l'època romana. Així mateix, tindrà activitats que l'ajudaran a distingir els diferents tipus d'enterrament segons la condició social i econòmica del difunt, a situar l'itinerari de la comitiva funerària des de la casa del mort fins a la necròpolis, a sintetitzar els passos previstos, a identificar les diferents tasques realitzades pels obrers i a descriure les eines emprades.

2. Treball de camp

L'observació serà un dels punts clau que s'haurà de treballar davant del monument: la identificació de diferents errors que figuren en gravats de diferents èpoques; les condicions de l'emplaçament del lloc d'enterrament, la identificació de les espècies arbòries i del seu significat; l'orientació amb la brúixola, els amidaments de la planta, el càlcul d'alçada; la proposta de reconstrucció hipotètica; la composició d'un puzzle; la identificació d'elements decoratius, la lectura de textos al·lusius de diferents èpoques, la identificació dels temes mitològics i propostes de millora de l'entorn.

3. Treballs posteriors

El quadern permet acabar a l'aula tots aquells aspectes que no s'hagin conclòs i, a més, fer activitats empàtiques explicant diferents punts de vista, com ara redactar una carta d'opinió, muntar un retallable de la Torre i portar a terme un diàleg interactiu amb què l'alumnat compari els enterraments actuals amb els antics i, en general, el sentit de la mort en ambdues èpoques. Així mateix, hem afegit algunes activitats que poden ser utilitzades com a exercicis d'avaluació: formació de parelles de preguntes, ordenació de lletres per formar conceptes, localització de la definició...

2. NIVELL AL QUAL S'ADREÇA

Tot i que els elements descriptius i d'observació del monument són relativament senzills d'assumir i de comprendre, l'anàlisi sobre els costums funeraris i la reflexió sobre la mort que proposem fa que el material didàctic dissenyat sigui adequat per a alumnat d'ESO.

3. CONTINGUTS

- El ritual de la mort en època romana
- Tipus d'enterraments
- Mitologia funerària
- Història i descripció de la Torre dels Escipions
- Diferents visions històriques del monument
- Processos constructius romans
- Comparació del concepte i dels rituals de la mort en l'època romana i en l'actual

4. OBJECTIUS

L'alumne/a en acabar l'activitat hauria de ser capaç de:

1. Distingir els diferents passos d'un enterrament romà.
2. Conèixer els diferents tipus d'enterrament romans.
3. Entendre la mentalitat romana en relació amb la mort i comparar-la amb l'actual.
4. Saber el vocabulari bàsic emprat.
5. Descriure la Torre dels Escipions.
6. Conèixer les normes que estableixen les característiques dels enterraments.
7. Respectar i valorar les restes arqueològiques.
8. Millorar en l'observació directa i indirecta.
9. Utilitzar els sistemes de mesura romans i actuals.
10. Redactar amb correcció.
11. Posar-se en el lloc d'altres personatges.
12. Formular preguntes amb correcció.
13. Identificar imatges.
14. Comprendre textos antics.
15. Entendre els aspectes mitològics emprats.

5. TEMPORITZACIÓ

5.1. TREBALLS PREVIS

➤ Lectura i comprensió d'un testament	1 hora
➤ Identificació, ordenació i descripció d'imatges	1 hora
➤ Concentració del trajecte fet pel mort fins al conjunt funerari	0,2 hores
➤ Identificació d'imatges, lectura i compleció d'una graella	1 hora
➤ Identificació de tasques i eines	0,2 hores

5.2. TREBALLS DE CAMP

3 hores

5.3. TREBALLS POSTERIORIS

➤ Muntatge del retallable	2 hores
➤ Investigació i posada en comú de la comparació entre concepte i de les formes de la mort actuals amb els dels romans	1 hora
➤ Activitats finals de resum i d'avaluació	1 hora

TOTAL 10,4 hores

6. CONSELLS D'UTILITZACIÓ DEL MATERIAL

Anotem alguns consells sobre l'ús del material a l'hora de realitzar les activitats:

6.1. TREBALLS PREVIS

6.1.1. Lectura dels textos de Retrats de família i del testament:

A partir d'aquests textos se situen els personatges protagonistes de la història, amb l'explicació de les seves vides quotidianes i de les últimes voluntats del suposat tarragoní enterrat a la Torre dels Escipions. Cal dir que el text és una simulació, ja que es desconeix el nom del difunt que hi fou enterrat. Hem pres com a protagonista Lucius Lucretius Nicephorus, una làpida del qual va ser localitzada a prop de la Torre.

Una vegada s'ha comprès tot el text, amb el procés i el vocabulari específic, es passarà a la resta de les activitats.

6.1.2. Ordenació del procés funerari

Amb l'ajut del testament i de les vinyetes, l'alumnat haurà d'identificar les escenes i ordenar-les, seguint els passos establerts en les últimes voluntats expressades per Lucius.

6.1.3. Síntesi ordenada de cadascuna de les etapes funeràries

Un cop ordenades les imatges, l'alumnat sintetitzarà en una frase cada etapa per tal d'ajudar a recordar els passos successius.

6.1.4. Curiositats de les imatges

La localització de les qüestions té l'objectiu de fixar-se en els petits detalls que ofereixen els dibuixos.

6.1.5. Imatge de la vida quotidiana en un carrer de Tàrraco

L'alumnat ha d'interpretar el text segons el tipus de personatge que s'expressa i els ha d'unir mitjançant fletxes. Els individus representats són: un soldat, el mateix Lucius que parla amb la família, un comandant, un nen, un ciutadà ric, un terrissaire, un captaire i un esclau. Segons la seva condició social i econòmica, tindran un tipus d'enterrament o un altre. Segurament, l'alumnat desconeixerà algun dels tipus d'enterrament que hi apareixen, però els coneixerem en l'activitat següent.

6.1.6. Els diferents tipus d'enterrament

Hauran de llegir cada tipus d'enterrament i identificar-lo amb el dibuix situat al marge. A continuació, a partir de la informació de l'activitat 1.4, posaran el nom de les persones que han optat per cadascuna de les possibilitats de ser enterrades.

6.1.7. Recorregut del seguici fúnebre

Partint de la fletxa, on es troba la *domus* familiar, el seguici recorrerà els principals carrers de la zona residencial, creuarà el circ i arribarà al fòrum provincial on es faran les exèquies, a causa de la important posició política del personatge. Un cop finalitzades, el seguici sortirà per la via Hercúlia (Augusta) i passarà prop de l'amfiteatre, en direcció a Barcino cap a la Torre.

6.1.8. Diari de Tàrraco

Aquesta activitat vol treballar la llengua a través de l'explicació de l'enterrament per part d'un suposat reporter que va fer el seguiment de l'acte. L'alumne/a assolirà el paper de cronista de l'època i descriurà el succés.

6.1.9. Resumeix què fa i què fa fer Lucius

Aquesta activitat ens serveix de síntesi parcial, fins a aquest moment, en què l'alumne/a ha de classificar les accions i les voluntats de Lucius: abans de morir, entorn al seu enterrament i per a després del seu funeral, expressades en el testament i visualitzades en les imatges.

6.1.10. Les tasques constructives

D'aquestes vuit il·lustracions, l'alumne/a haurà de comprendre les tasques que se'n deriven i identificar-les amb la construcció de la Torre:

1. *Tasques en la pedrera per a l'extracció del material*, els carreus amb els quals es faria la Torre. SÍ.
2. *Aixecament d'una bastida*: per construir la torre, lògicament, sí que es va necessitar una bastida, tot i que no seria d'aquest tipus. Aquí veiem que els pals s'introdueixen al mur, perquè no era de carreus. La Torre no té cap forat de la seva marca i, per tant, la bastida devia ser del tipus de les aïllades.
3. *Elaboració de l'argamassa, morter*. Els carreus de la Torre estan col·locats en sec, és a dir, sense ciment. NO.
4. *Fuster amb un filaberquí*. Eina per fer forats. En principi, no s'usaria per a la Torre. NO.
5. *Picapedrer ajustant un carrer, sense morter*. NO.

6. *Picapedrer col·locant els tascons de fusta en un bloc de pedra, per a la seva extracció de la pedrera.* Sí.
7. *Guixaire i pintor.* Segons alguns arqueòlegs, l'exterior de la Torre aniria pintat, per tant, sí que s'haurien d'haver fet ambdós processos. Sí.
8. *Transport d'un carreu sobre trineus.* És possible que es traslladessin així i també en carretes. Sí.

6.1.11. Quadre sobre les eines

Cal completar-lo seguint les idees següents:

1. *Quadern d'apunts:* quadern per fer les anotacions i els càlculs de la construcció.
2. *Filaberquí:* per fer forats a la pedra, per això tenia un sílex a la punta que en girar ràpidament produïa la incisió.
3. *Regle i cartabó:* per fer càlculs, prendre mides i fer comprovacions.
4. *Compàs i plomada:* per fer circumferències, prendre mides i anivellar.
5. *Maça i tascons:* per fracturar els blocs de pedra.
6. *Maça i enformador:* per treballar la pedra, fer-ne els carreus i esculpir. Per tal de controlar la força i evitar vibracions que podien fracturar la pedra, la maça tenia el cap de fusta.
7. *Pic:* per picar la pedra.
8. *Serra:* per tallar i seccionar la pedra.

6.2. TREBALLS DE CAMP

Una vegada ja hem treballat tots els aspectes anteriors, l'alumnat ha de tenir les idees clares sobre els rituals funeraris romans i sobre el tipus de personatge que va ser enterrat a la Torre dels Escipions. Ja *in situ*, ens fixarem en tots els aspectes que envolten el monument, per tal que ens ajudin a entendre quines eren les característiques bàsiques d'una zona mortuòria.

Com a exercicis d'autoavaluació, proposem anar completant la construcció de la Torre, mitjançant les enganxines del puzzle que trobareu al quadern (pàg. 46). A mesura que vagin contestant correctament les activitats proposades, escriuran el mateix número que té l'activitat.

6.2.1. Condicions de la Torre dels Escipions

Veiem que en aquest cas s'acompleixen totes les condicions menys les dues darreres, ja que la inscripció és més aviat literària.

6.2.2. Tipus de pedra

Com que els carreus presenten restes fòssils, als alumnes els serà senzill relacionar-los amb la pedrera de la Punta de la Creueta, vora el mar.

6.2.3. Vegetació

L'alumnat ha d'identificar al costat de la Torre els següents arbres: pi, xiprer i garrofer. De les quatre frases, la falsa és la darrera, la resta són certes.

6.2.4. Localització de la decoració de la façana

Han d'observar la façana i situar amb una fletxa on va cada element.

6.2.5. Motllures

Com en l'anterior, han d'identificar les que siguin correctes.

6.2.6. Inventa preguntes

Observant la Torre, l'alumnat ha de formular preguntes adequades a la resposta que se li dona.

6.2.7. Gravats d'època

Del conjunt de sis gravats del 1600 al 1849, l'alumnat haurà de marcar les diferències que observa en relació amb la realitat i dir quin d'ells és el més exacte.

6.2.8. Textos comparatius

Partim de tres textos d'èpoques diferents (segles XVI, XVIII i XX), per comparar les formes d'expressió i les mesures emprades. Com a síntesi, l'alumnat emplenarà la graella i situarà les diferents mesures: passos, llegües i quilòmetres, pams i metres.

Com a curiositat: el segon text és una còpia errònea del primer.

6.2.9. Activitats d'amidament i d'orientació

Ús senzill de la brúixola i amidament aproximat de l'edifici.

6.2.10. Exercicis amb la maleta

Per tal de forçar a l'observació dels elements constructius, els/les nois/es hauran de mesurar en unitats romanes i actuals, localitzar els encaixos més curiosos, compondre el basament...

La maleta consta dels següents materials: metre romà, cinta mètrica i brúixola, planta de la torre i 20 carreus.

6.2.11. Possibles coronaments

Els nois/es hauran de completar la Torre amb una de les opcions que hi ha al dibuix del costat. Com podran veure, els arqueòlegs tampoc no tenen gaire clar com anava.

6.2.12. Activitats sobre Atis

1. Lectura de la llegenda.
2. Característiques del déu: les paraules que s'han d'emprar són: Frígia, castració, Cíbele, pastor. El déu es diu: ATIS.
3. Identificació de les peces de vestuari, típiques del déu.
4. Identificació de les postures.

6.2.13. Propostes de millores de l'entorn

En aquest cas, l'observació té a veure amb els voltants del monument. Un cop analitzat, l'alumnat decidirà quins canvis proposa i els plasmarà en un dibuix.

6.2.14. Puzzle

Reconstrucció de la Torre.

6.3. TREBALLS POSTERIORS

6.3.1. Comparació de la mort en l'època romana i l'actual:

- Entrevista familiar per recordar els rituals funeraris d'abans i d'ara.
- Emplenat d'una graella comparativa.
- Identificació de termes.

6.3.2. Situació de dates en un eix cronològic

Per tal de visualitzar i comprendre l'època romana, el moment de la construcció del monument i d'altres dates que apareixen al text, l'alumnat marcarà les dates assenyalades.

6.3.3. Descripció de l'enterrament per Lucius

Explicació en primera persona del funeral.

6.3.4. Descripció de l'enterrament per tres personatges:

Un amic, la dona i un esclau ens donen diferents versions de l'acte segons els seus sentiments i relació amb el difunt.

6.3.5. Identificació de les feines

Segons les tasques realitzades, els personatges són: l'arquitecte, el que encarrega l'obra (Lucius), el picapedrer i l'escultor.

6.3.6. Formació de parelles

S'han d'unir les preguntes amb les seves respostes.

6.3.7. Sopa de lletres

A partir de les imatges i de la barreja de lletres s'han d'identificar els següents termes: màscara de cera, ploracossos, mausoleu, filaberquí, incineració, àmfora, pou, compàs, Atis.

6.3.8. Treball sobre el vocabulari

L'alumne/a ha de reconèixer la imatge i unir-la amb el seu nom i definició.

6.3.9. Carta d'opinió

Aquí s'expressarà l'opinió sobre el treball fet i es pot enviar al Camp d'Aprenentatge, on en farem el recull de totes les cartes com a part de l'avaluació de l'activitat.

6.3.10. Maqueta de la Torre

Els alumnes hauran de construir la maqueta seguint les instruccions que hi consten.

7. LA TORRE DELS ESCIPIONS

CRONOLOGIA

Sembla que es va construir a la primera meitat del segle I dC.

FINALITAT

Es va concebre com a mausoleu familiar i va ser el lloc d'enterrament d'un personatge tarragoní important de l'època. Se suposa que s'hi va dipositar l'urna amb les cendres del difunt.

TIPOLOGIA

Torre funerària o *de campanile*, única d'aquest tipus a la ciutat i al seu entorn, però relativament freqüent en la conca mediterrània i la millor conservada d'Hispania. Està construïda amb carreus de pedra local, lumaquèlica (calissa fossilífera)

EL PER QUÈ DEL NOM

De manera errònia, es van identificar les figures de la façana amb els germans Escipió, els quals havien dirigit les primeres campanyes militars romanes per Hispània durant la segona Guerra Púnica (segle III aC). Popularment es creia que s'hi trobaven enterrats aquests germans per culpa d'una lectura deficient de la inscripció.

LOCALITZACIÓ

Es troba a uns 6 quilòmetres de Tarragona, en un turó a la via Augusta o Hercúlia, visible per terra i per mar, ja que les lleis romanes prohibien els enterraments dins la ciutat per motius higiènics i, a més, es pretenia que els viatgers poguessin honorar els difunts.

PARTS

La construcció, de planta quasi quadrada, consta de tres cossos superposats, separats per motlures que, antigament, potser estaven rematats per una coberta piramidal. L'alçada conservada del monument és de 9'17 metres:

- **El basament** compta amb tres filades, amb uns encaixos molt acurats.
- **El cos central** presenta, en la façana principal, dues figures de mida natural en alt relleu als mateixos carreus, representacions del déu funerari Atis sobre pedestals i, per sobre de les dues imatges, en una *tabula ansata*, la inscripció dedicatòria.
- En **el cos superior**, molt degradat, es conserven les restes de dues figures, en baix relleu, que probablement eren els retrats dels qui foren enterrats en el monument, sota d'un arc escarser. El fet que les figures apareguin sense acabar de treballar fa suposar que la torre podia anar arrebossada, estucada i pintada.

INSCRIPCIÓ

Recentment s'ha proposat una nova lectura d'aquest text, escrit en vers (carmen): *Ornate ea quae linqvit opera, se vitae suae rebus positis negligens, unum statuit enim suis sepulchrum ubi perpetuo remaneant* (Enaltiu les obres que va deixar en morir; oblidant-se d'ell, erigí per als seus un sol sepulcre on ha de romandre per sempre).

MITOLOGIA

Atis és representat simètricament com a geni funerari, identificat com un jove pastor, imberbe, amb el barret frigi, amb la túnica curta i les anaxàrides. Adopta la típica postura expressiva del seu patiment: amb el braç esquerre se sosté la barbata i manté les cames creuades. Tot el mite es refereix al retorn de la mort a la vida, és a dir, al símbol de la mort i de la resurrecció.

8. BIBLIOGRAFIA

- ADAM, Jean-Pierre: *La construcción romana. Materiales y técnicas*. Ed. de los oficios, León, 1989.
- ALBERICH, Joan; CARBONELL, Joan; MATAS, Bárbara i DOMINGUEZ, Ma Isabel: *Griegos y Romanos* (Biblioteca de Recursos Didàctics Alhambra, 31), Ed. Alhambra, Madrid, 1988.
- AMO, M. Dolores del: *Estudio crítico de la necrópolis paleocristiana de Tarragona*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV (Secció d'Arqueologia i Història, 42), Diputació Provincial de Tarragona, Tarragona, 1979.
- AQUILUÉ, Xavier; DUPRÉ, Xavier; MASSÓ, Jaume i RUIZ DE ARBULLO, Joaquín: *Tàrraco. Guia Arqueològica*. Guies el Mèdol, Tarragona, 1991.
- ARCE, Javier: *Funus Imperatorum: los funerales de los emperadores romanos*. Alianza Editorial, Madrid, 1988.
- ARIÈS, Philippe; DUBY, Georges: *Historia de la vida privada*, vol. I, *Del Imperio Romano al año mil*. Taurus Ed., Madrid, 1987.
- BARRAL i ALTET, Xavier: *La antigüedad clásica. Grecia, Roma y el mundo mediterráneo*. Historia Universal del arte, vol. II, Ed. Planeta, Barcelona, 1989.
- BLANCO FREIJERO, Antonio: *Roma Imperial*. Historia 16 (Historia del Arte, 13), Grupo 16, Madrid, 1989.
- CAILLET, Jean- Pierre: *L'antiquité classique, le haut moyen âge et Byzance au Musée de Cluny*. Ministère de la Culture, Editions de la Réunion des Musées Nationaux, Paris, 1985.
- CARBONELL, Eduard et alrii: *Monuments a l'abast. La Torre dels Escipions*. Edita Museu Nacional Arqueològic de Tarragona. Tarragona, 1993.
- CARCOPINO, Jérôme: *La vida cotidiana en Roma en el apogeo del Imperio*. Ediciones Temas de Hoy (Colección Historia, 3), Madrid, 1989.
- CONNOLLY, Peter; DODGE, Hazel: *La ciudad antigua. La vida en Atenas y Roma clásicas*. Ed. Acento, Madrid, 1998.
- : *Les legions romanes*. Ed Barcanova (La vida en el passat), Barcelona, 1989.
- DIDOLI, J. i ROVIRA, J. (Editors): *L'arqueologia de la mort. El món funerari a l'antiguitat de la Catalunya meridional*. CITERIOR. Revista d'Arqueologia i Ciències de l'antiguitat, 1, Tarragona, 1995.

- D.A. : *La mort au quotidien dans le monde romain*. Actes du colloque organisé pour l'Université de Paris IV, Ed. de Boccard, Paris, 1995.
- D.A. : *Museo Nacional del arte romano. Mérida*. Ministerio de Cultura; Dirección General de Bellas Artes y Archivos; Dirección de los Museos estatales, Madrid, 1991.
- D.A. : *La mirada de Roma. Retratos romans dels museus de Mérida, Toulouse i Tarragona*. Grup 3, Barcelona, s.a.
- D.A.: *Tàrraco. Patrimoni de la Humanitat*. Diari de Tarragona, Tarragona, 1998.
- D.A.: *Roma a Catalunya*. Institut Català d'Estudis Mediterranis, Barcelona, 1992.
- Diari de Tarragona*, 2.XII.2000, núm. Especial.
- ELVIRA, M.A. i BLANCO FREIJEIRO, A.: *Etruria y Roma republicana*. Historia 16 (Historia del Arte, 12), Grupo 16, Madrid, 1989.
- ETIENNE, Robert: *La vida cotidiana en Pompeya*. Ed. Temas de Hoy (Bolsitemas, 61), Madrid, 1996.
- FEYEL, Gilles: *En tiempo de los romanos*. Ed. Everest (Colección saber más), León, 1983.
- FUSTEL DE COULANGES, Numa Dionisio: *La ciudad antigua*. Ed. Iberia, Obras Maestras, Barcelona, 1971.
- GIARDINA, André i altres: *El hombre romano*. Alianza Ed., Madrid, 1991.
- IÑIGUEZ, José Antonio: *Síntesis de Arqueología Cristiana*. Ed. Palabra, Ávila, 1977.
- LIBERATI, Anna M.; BOURBON, Favio: *Roma antigua. Historia de una civilización que conquistó el mundo*. Ediciones Folio, Barcelona, 2001.
- MACAULAY, David: *Nacimiento de una ciudad romana. 300 años a. de J.C.* Ed. Alhambra, Madrid, 1988.
- MACDONALD, Fiona i BERGIN, Mark: *En la Roma d'August. El fundador de l'Imperi*. Anaya (El túnel del Temps), Madrid, 1990.
- MANGAS MANJARES, Julio: *Hispania romana*. Historia 16 (Historia de España, 2), Grupo 16, Madrid, 1988.
- MAULUCCI, Francesco Paolo: *The National Archaeological Museum of Naples*. Publisher Carcavallo- Naples, Nàpols, 1988.

- MCKEEVER, Susan: *Miniguia. L'antiga Roma*, Ed. Molino, Barcelona, 1996.
- RAYA TÉLLEZ, José; GARCÍA MARTÍNEZ, Cesáreo: *Museo Nacional de Arte Romano-Mérida. Guía didáctica*. Editora Regional de Extremadura, Mérida, 1990.
- REICH, John: *La Italia Prerromana II*. Ed. Folio (Orígenes del Hombre, 54), Barcelona, 1995.
- ROVIRA SORIANO, Jordi i DASCA ROIGÉ, Andreu: *La Torre dels Escipions*. Consell Comarcal del Tarragonès, Tarragona, 1993.
- ROVIRA SORIANO, Jordi i DASCA ROIGÉ, Andreu (a cura de): *Antigüedades Tarraconenses. El volum d'Arqueologia i Història antiga de Tarragona de la "España Sagrada" d'Enrique Flórez (1769)*. Impremta Catalunya (Biblioteca Tarraconense, 14), Tarragona, 1995.
- SIMKINS, Michael: *The Roman Army from Caesar to Trajan*. Reed International Books, London, 1993.
- TED'A (Taller escola d'Arqueologia): *Els enterraments del parc de la ciutat i la problemàtica funerària de Tàrraco*. Editat per l'Ajuntament de Tarragona, 1987.
- TRIMBACH, Eliz. i DERRIEN, Loïc: *Viaje por la Roma de los Césares*. Plaza & Janés Ed., Plaza Joven (Viajes a través de la Historia del mundo), Barcelona, 1989.
- ZACCARIARUGGIU, Annapaola: *Spazio privato e spazio pubblico nella città romana*. École française de Rome (*Collection de l'École Française de Rome*, 210), Palais Farnèse, 1995.

MATERIAL DE L'ALUMNE/A

Nom de l'alumne / a

Centre Nivell

TREBALLS PREVIS

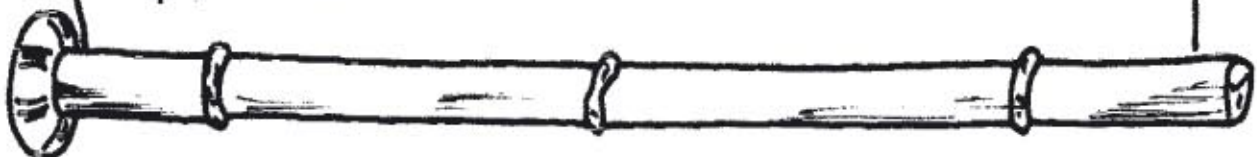
TESTAMENT

Jo Lucius Lucretius Nicephorus, ciutadà de Tàrraco, sevir d'August, agraeixo als deus que m'han permès una vida brillant plena d'honestedat i justícia i en aquests moments finals, a les portes de la mort, deixo als meus estimats parents la darrera voluntat per facilitar així el deure sagrat d'un enterrament digne, a fi de no condemnar-me a vagar sense descans com un ànima en pena.

Un cop m'arribi la mort tu, fill meu, que ja ets major d'edat, recolliràs amb un petó el meu darrer alè, em tancaràs els ulls i em cridaràs pel meu nom. Recorda posar-me sota la llengua una moneda per pagar a Caront i que em permeti creuar els rius de l'infern amb la seva barca. Ordenaràs a les dones de la casa i esclaus que em rentin, perfumin, adornin i em revesteixin amb la túnica i la toga per ser exposat en l'atri sobre un llit mortuori en mig de flors i garlandes. Manaràs un esclau que em faci la màscara mortuòria amb cera i apagareu la llum de la llar en senyal de dol. Contractaràs músics i ploracossos que tocan música fúnebre i caminaràs juntament amb els meus clients portant feixos, les destrals i les màscares dels ancestres. Em transportareu en andes pels carrers de la ciutat seguit de parents i amics fins arribar al Fòrum on faràs una oració fúnebre a la meva memòria. Finalment, conduireu el meu cos a la pira funerària on les flames donaran compte de les meves despulles entre perfums i presents. Recolliu les meves cendres i els ossos calcinats per rentar-los amb vi i dipositar-los en una urna dins la meva darrera morada protegida de lladres i profanadors. Ho fareu fora de muralla en terres de la meva propietat, com ho disposa la llei, entre la terra i el cel no lluny de la mar eterna i al costat d'un camí on vianants i mariners m'honorin i recordin les virtuts i gestes que m'han acompanyat en vida.

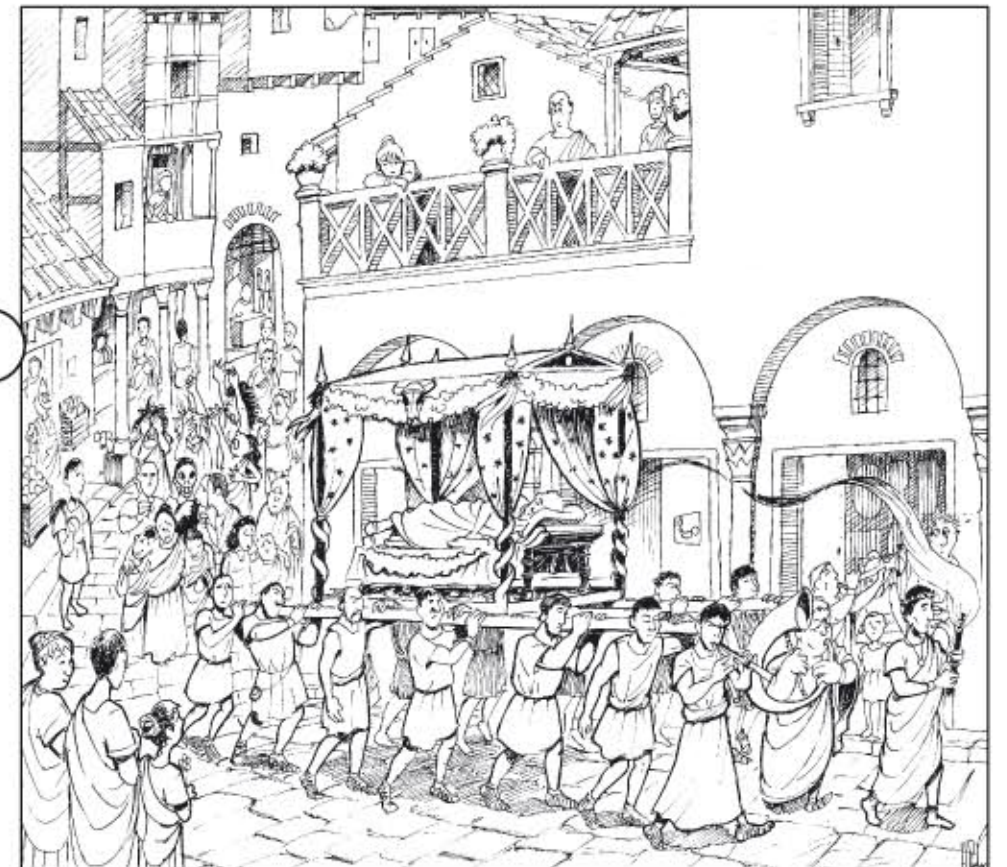
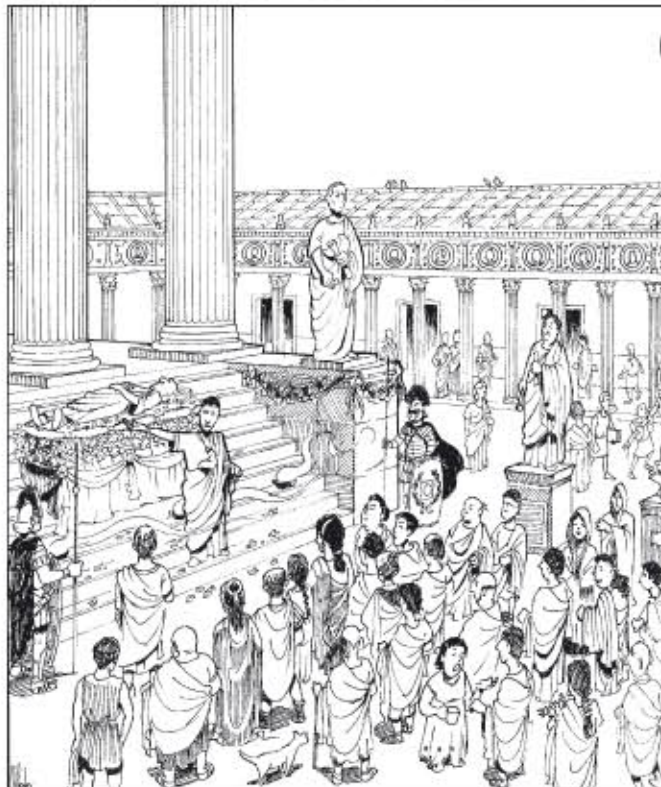
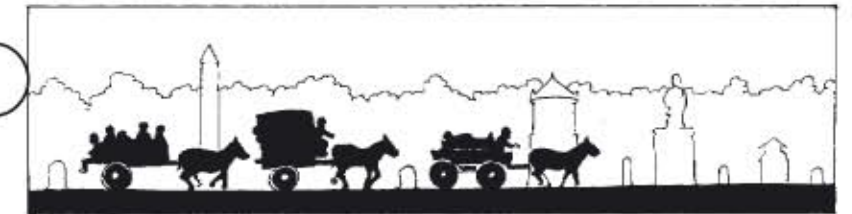
Recorda finalment de purificar la nostra llar celebrant un banquet funeràri amb tots els meus parents, únic plaer que s'hem permetrà en una segona vida. Posa una estàtua meva en un lloc ben visible de la casa, en una fornícula de fusta juntament amb la dels altres estimats familiars per commemorar en el futur el meu traspàs oferint vi, llet i mel en record meu i assegura't que cap estranger s'apropi a la meva tomba.

Que Atis em guardi i protegeixi en aquesta darrera hora plena de tristesa i solitud amb l'esperança que aquest moment transitori culminí amb un despertar triomfant.

Un cop llegit el text de Lucius Lucretius Nicephorus, hauràs d'ordenar amb nòmeros els dibuixos, atenent al ritual especificat en el seu testament.

RETRAT DE FAMÈLIA

LUCIUS
LUCRETIUS

Jo sóc en Lucius, sevir d'August. Així significa que sóc un funcionari important al servei de l'Emperador. Resideixo en una domus a Tàrraco, juntament amb la meua família i esclaus. Cada matí, rebo els meus clients al tablinum, els quals m'acompanyen fins al fòrum, on parlo de política i de negocis amb els meus amics. Més tard, vigilo la feina de les oficines, encarregades als esclaus més competents. A la tarda, acostumo a anar a les termes a relaxar-me una estona, mentre em fan els massatges i faig una mica de gimnàstica. Últimament, com que ja tinc 45 anys, he fet el meu testament deixant ben clares les ordres per ser enterrat.

FLAVIA

Jo em dic Flàvia i sóc l'esposa d'en Lucius. El pare em va fer casar amb ell quan només tenia 12 anys. Vaig tenir sort de l'elecció, ja que la nostra situació econòmica em permet una vida agradable, envoltada de nombrosos servents que s'encarreguen de totes les tasques domèstiques. Normalment em dedico a teixir i a brodar, tot i que cada cop m'interessa menys i tinc dies de gran nostàlgia produïda per l'avorriment. Com a dona noble no puc sortir sola al carrer, ni participar en la vida política del meu marit.

MARCUS

Jo sóc el fill primogènit de Lucius i tinc 18 anys. Ja he començat a la vida política guiats del meu pare i he rebut formació militar. Tinc ganes d'anar a la guerra i lluitar contra les tribus del nord al costat de l'Emperador.

Un cop ordenades les imatges, sintetitza breument cadascun dels moments que figuren el ritual de la mort i de la incineració en poca romana.

Núm.	Aspectes més importants
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Aspectes curiosos de les imatges. Localitza els aspectes que t'assenyalem en els diferents escenes i anota-les al quadre:

Núm. escena	Curiositats
	On figuren els instruments musicals?
	En quines escenes tenim gatets?
	On apareix una captaire?
	On estan les màscares de cera?
	En quina escena hi ha gent al balcó i a les finestres mirant?
	On trobem el fill amb una moneda a la mà?
	I un soldat romà amb un plomall mal posat?
	On apareixen les màscares dels avantpassats portats per actors?
	On tenim els ploracossos estirant-se els cabells?

Et presentem una imatge de la vida en un carrer de Tàrraco on cal que uneixis amb una fletxa cada personatge amb el text que creguis que li és més adient

Luci Valeri

Qui m'havia de dir a mi que, després de quasi 20 anys servint a la Legio VII, acabaria enterrat en un taüt de fusta i en terra estrangera!!

Lucius Lucretius Nicephorus

Recordeu fam'lia les instruccions del meu testament. Ja he ordenat la construcció d'una torre funerària on dipositar les cendres de tots nosaltres.

Marcus Antonius Primus

Jòelia, l'emperador m'acaba d'anomenar comandant de la Legio VII. Ara sí que podrem ser enterrats en un gran mausoleu.

Numeri Pubili Hilari

A mi, com a tots els nens, m'enterraran en uns fragments d'àmfora i prou!

Terenci Paculus Mianus

Els negocis em van for a bé i m'òhe fet portar de Roma un sarcòfag de marbre esculpit que m'ha costat una fortuna!

Caius Valerius

Tota la corporació dels terrissaires, ja ens hem posat d'acord per pagar la construcció d'un columbari on guardar les nostres cendres, quan arribi el moment.

Manus

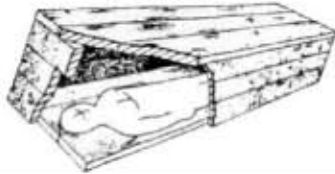
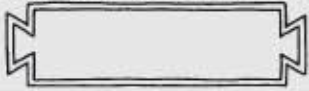
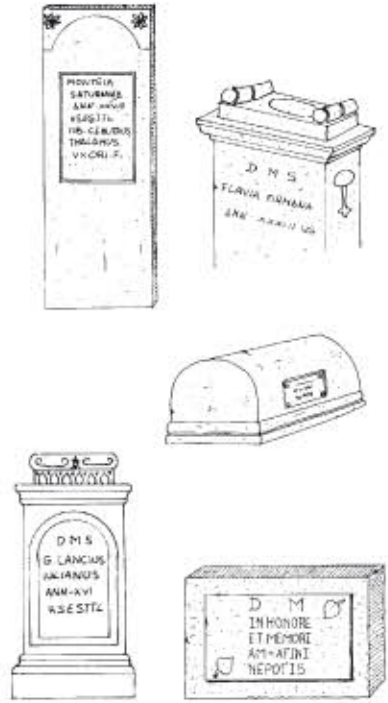

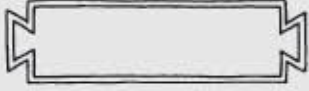

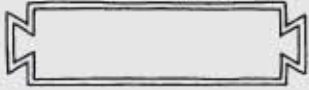

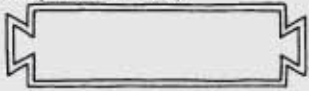

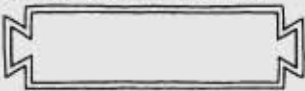

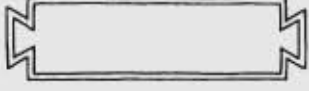

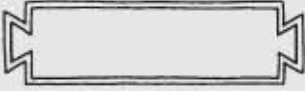

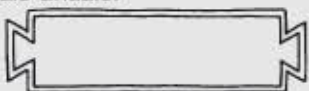
En tota la meva pobra vida, mai no he tingut res; però el que ningú em podrà negar és un forat a terra.

Crisipus

A mi, si m'enterran a terra cobert per quatre teules, ja em donaré per satisfet.

ELS DIFERENTS TIPUS D'ENTERRAMENTS

	INCINERACIÓ o cremació del cos sobre una pira de llenya	INHUMACIÓ o enterrament del cos del difunt	VISUALITZACIÓ
ENTERRAMENTS INDIVIDUALS	<p>URNA</p> <p>Recipient, normalment de vidre o ceràmica que recull les cendres del difunt, el qual podia ser enterrat a terra o dipositat en un monument funerari.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	<p>CAIXA</p> <p>De fusta: Gairebé sempre s'han perdut, ja que la fusta es podreix i es reconeixen en les excavacions pels claus de ferro que s'hi troben.</p> <p>De plom: semblant a una caixa de sabates, però d'aquest material.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	<p>Tot enterrament s'assenyalava amb una pedra: estela, altar...</p>
		<p>ÀMFORA</p> <p>Embolcall més humil, es tancava amb un tap d'argila. Aquest tipus era àmpliament usat en els nens difunts.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	
		<p>TEULA</p> <p>Enterraments fets amb materials de construcció, aprofitant especialment teules. Acostumaven a tenir una teulada a dues aigües, que recorda una tenda de campanya.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	
		<p>SARCÒFAG</p> <p>Forma més bona d'enterrament individual, acostumaven a ser de pedra i, segons l'economia, anaven o no treballats amb relleus esculpits (una o fins a les quatre cares).</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	
ENTERRAMENTS COL·LECTIUS	<p>COLUMBARI</p> <p>Els romans que no podien pagar-se un enterrament particular, s'integraven en corporacions funeràries que els garantien un cerimonial i un lloc on ser dipositats. Era un edifici amb diferents sales, les quals tenien forats a les parets (fornícules), on es recollien les urnes dels associats. Una placa de marbre indicava les dades del mort</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	<p>FOSSAR</p> <p>Els morts més pobres eren enterrats directament a terra o en un pou.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	
	<p>MAUSOLEU</p> <p>Monument familiar que allotjava les urnes, a mesura que es produïen les morts. Els edificis podien ser soterranis (criptes) o bé construccions amb forma de casa o torre.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	<p>MAUSOLEU</p> <p>Monument familiar que allotjava varies persones situades en sarcòfag. Les mides i la riquesa del mausoleu anava en consonància amb l'economia familiar. A l'interior, els familiars rendien els cultes i hi realitzaven els cerimonials anuals.</p> <p>Aquí s'enterra...</p> 	<p>Així mateix, eren les tombes que es trobaven a primera línia de les vies i, per tant, les que serien vistes per més caminants.</p>

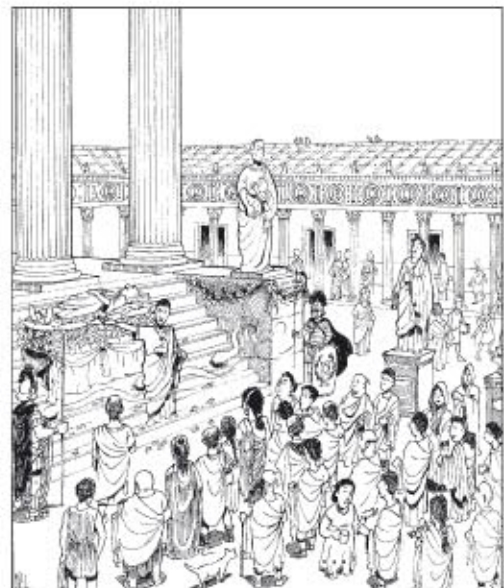
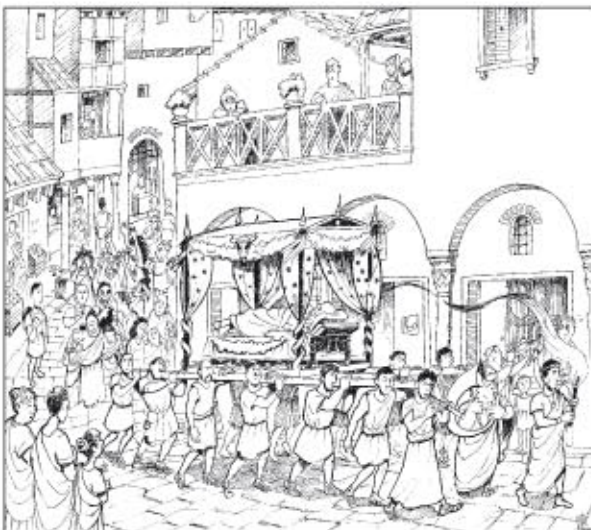
Sobre un dibuix hipotètic de la ciutat de Tàrraco en època romana, mira de traçar una línia de color vermell seguint el recorregut que faria el seguici fúnebre de Lucius Lucretius Nicephorus des de casa seva, la domus familiar assenyalada per una fletxa, fins a la tomba.

HONRES A LUCIUS LUCRETIUS NICEPHORUS
SEVIR D'AUGUST, MORT A L'EDAT DE 46 ANYS

(Aquí tens un full d'un diari inventat que relataria el succés del funeral. Fes de reporter i explica tot allò que has vist.)

Resumeix que fa i que va fer Lucius...

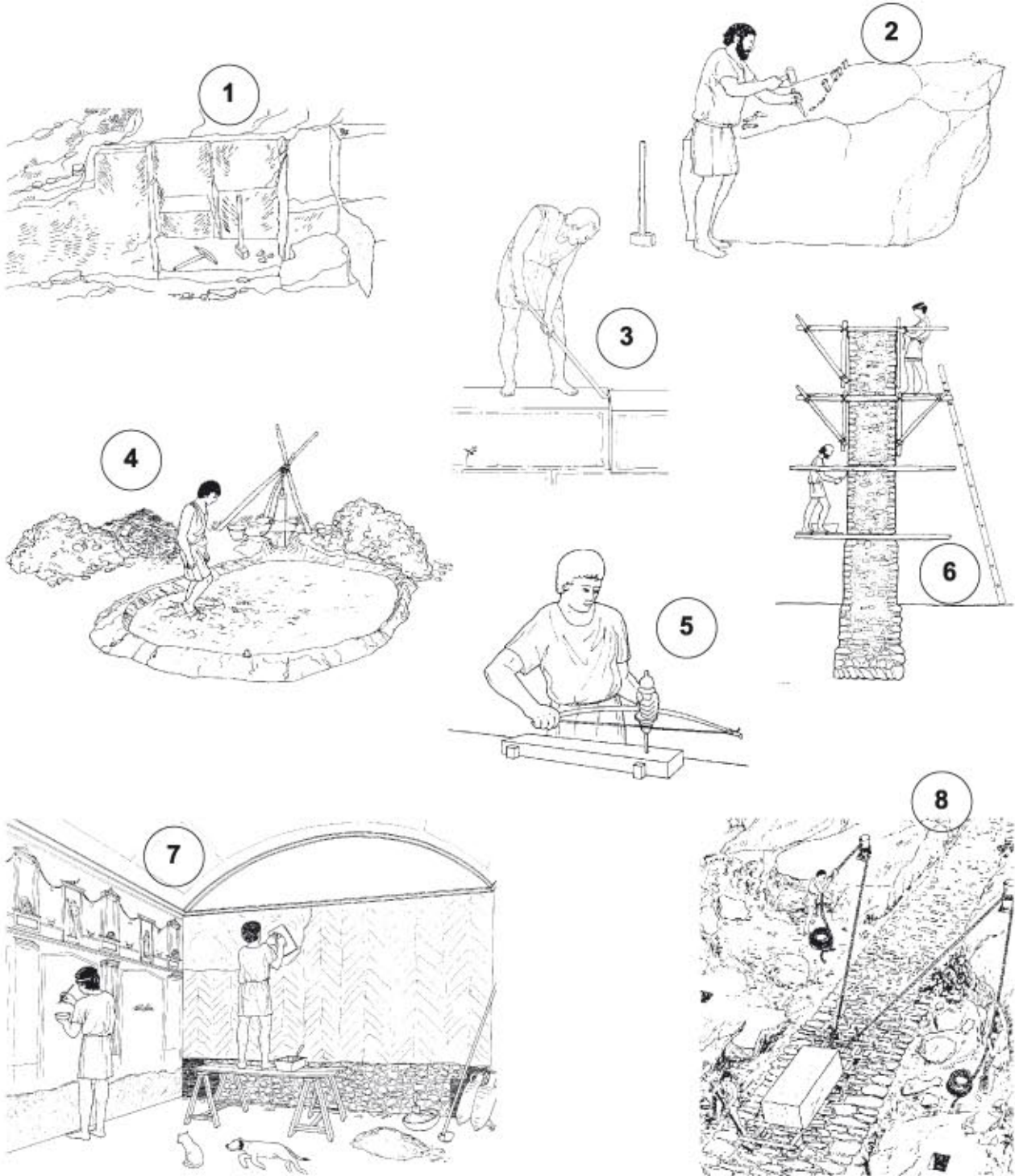
Abans de morir:

Per al seu enterrament:

Per a després del seu enterrament:

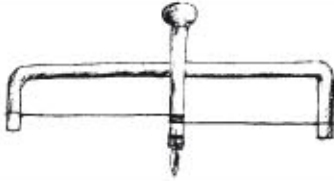

Observa les diferents tasques i indica quina d'elles es va haver de realitzar en construir la Torre dels Escipions

Núm.	SÍ	NO	Núm.	SÍ	NO	Núm.	SÍ	NO
1			4			7		
2			5			8		
3			6					

Completa el següent quadre, sobre les eines i objectes que utilitzaren en la construcció de la Torre dels Escipions:

Eina / Objecte	Nom	Serveix per a...
	<p>Quadern d'apunts</p>	<p>Prendre notes. Era un marc de fusta i el fons de cera, s'escrivia amb un punxó.</p>
	<p>Filaberquí</p>	
	<p>Regle i escaire</p>	
		<p>Fer circumferències i prendre mides.</p>
	<p>Maça i tascons</p>	
	<p>Martell i enformador</p>	
	<p>Pic</p>	
		

TREBALLS DE CAMP

La legislació romana recull en molts casos diverses consideracions respecte al lloc on construir un monument funerari.

- 1** Marca amb una creu les condicions que aconsegueix la Torre dels Escipions respecte al lloc de localització i a la personalitat del propietari.

	Fora del nucli urbà
	Lloc de recolliment
	Bona orientació
	Visible de molts indrets (mar, terra...)
	Proximitat a una via o camí
	Presència de vegetació
	Protegida per divinitats
	Imatge del propietari
	Té una inscripció amb el nom dels difunts

Cada cop que completis una activitat amb aquests tipus de número, enganxa la peça del puzzle de la pàgina 46, d'acord amb el número de l'activitat.

- 2** Observa el material emprat en la construcció i intenta deduir les característiques de la pedra i la possible situació de la pedrera d'on es va extreure.

Punta de la creueta (Platja llarga)

Pedrera d'el Mèdol

- 3** Observa aquests tipus d'arbres i assenjala els que veus al voltant de la Torre dels Escipions. Un vegada els hags identificat, escull les frases que siguin correctes, marcant la **V** (veritat) o la **F** (fals).

Pi

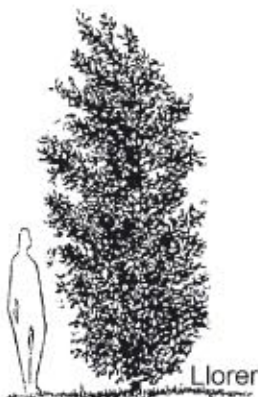
Palmera

Olivera

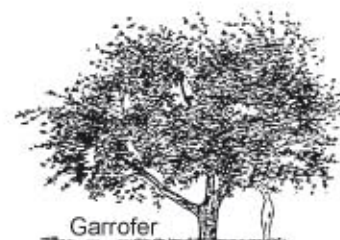
Xiprer

Llorer

Ametller

Garrofer

Els arbres conifers, com que són de fulla perenne i, per tant, resten verds quan sembla que la resta de la vegetació ha mort, simbolitzaven l'esperança d'un triomf per damunt de la mort.

Els romans preferien ser enterrats en un indret envoltat de vegetació que recordés un jardí, on es trobessin els familiars que celebraven els rituals funeraris.

Al març es feien uns festejos en els quals intervenia un pi tallat. Uns deu dies més tard, es feia la diada de la sang, un culte agrari molt antic que simbolitzava l'inici de la primavera i de la resurrecció, com una mena de vida eterna per al mort.

Sempre es plantaven arbres fruiters al voltant de les tombes, per tal que els morts estiguessin ben alimentats.

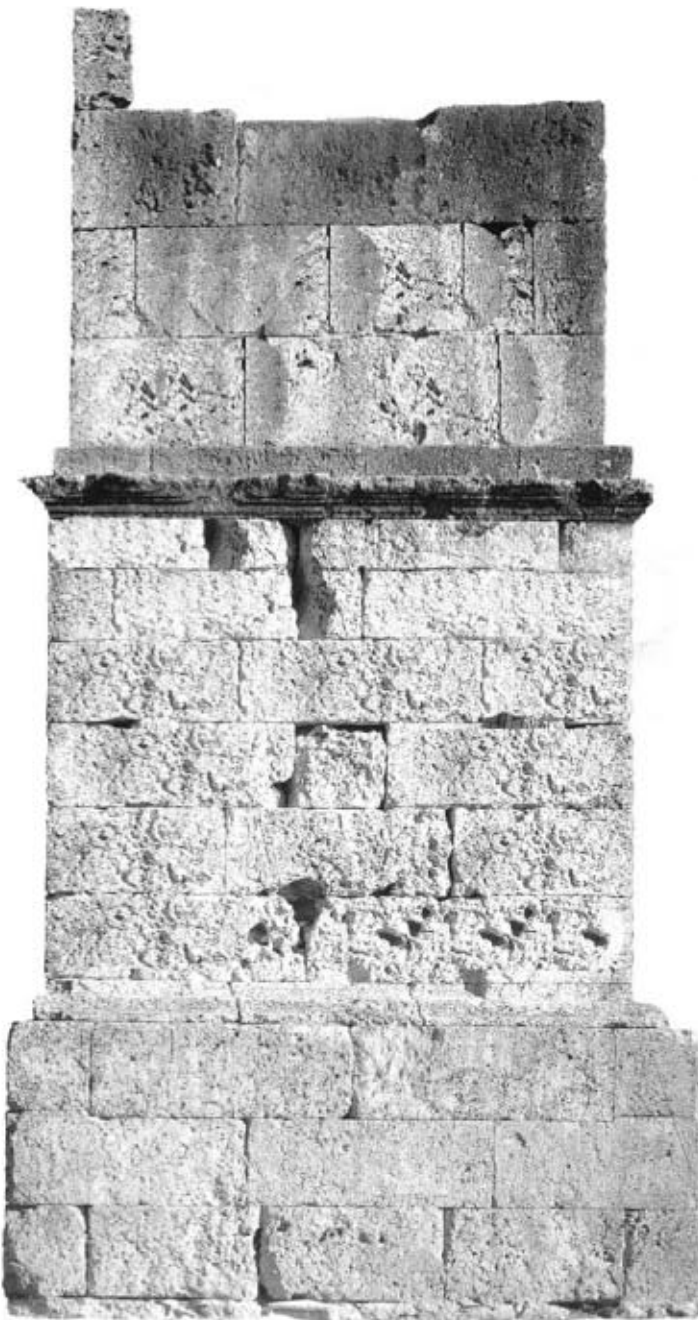
4 Localitza cadascun d'aquests elements decoratius i uneix amb una fletxa a l'indret on es troben:

Tabula ansata, amb una inscripció

Pedestal de suport de les figures

Déus Atis simètrics, esculpits en mig relleu

Caps de dues figures, en baix relleu

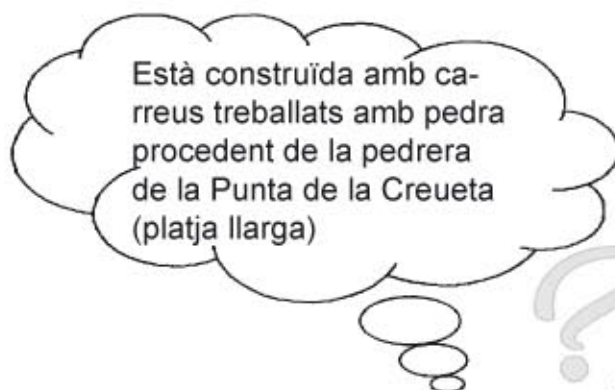

5 Et presentem diferents tipus de cornises. Encercla les que corresponguin a la Torre:

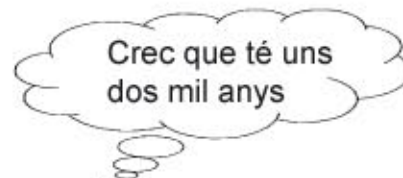
6 Inventa algunes preguntes que corresponguin a cadascuna d'aquestes respostes:

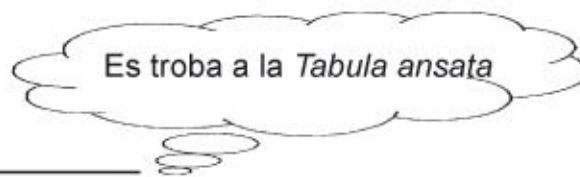

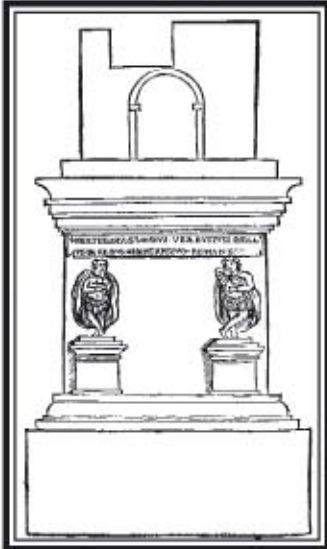

Al llarg del temps, diversos artistes han deixat testimoni de la Torre dels Escipions en els seus gravats.

- 7** Observa el monument i mira d'identificar les diferències i semblances que hi ha entre l'original i els dibuixos de diferents èpoques i marca les diferències als dibuixos.

1. PUJADES (1600)

2. SWINBURNE (1775)

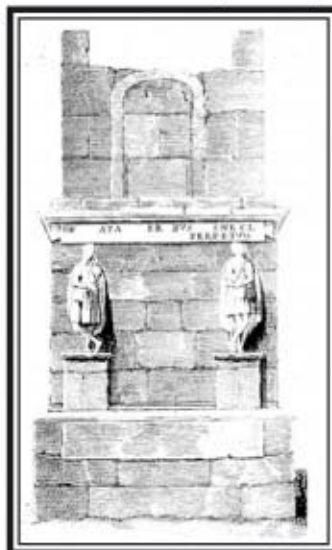
3. BEUTER

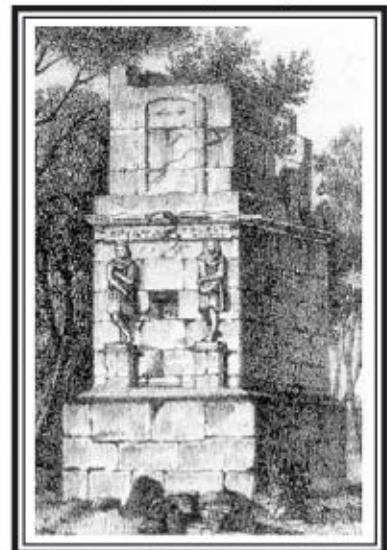
4. TAYLOR (1826)

5. FLOREZ (1769)

6. ALBIÑANA-BOFARULL (1849)

- 8 Textos comparatius.** Llegeix els tres textos que et proposem de la descripció de la Torre dels Escipions en tres segles diferents. Emplena la graella amb les diferents apreciacions quant a mesures i a quilometratges.

“Seys mil y quinientos passos, poco más o menos, empeçando (de la puerta) de la ciudad dicha de sant Anton de Tarragona, siguiendo todo el camino de Barcelona, al cabo del Arenal mayor, en un montezillo cerca del camino, está una torre, la qual dizen de los Scipiones porque en ella están a la parte hazia marina dos estatuas de la mesma piedra relevadas, que tiene nueve palmos de largo cada qual de ellas.

La dicha torre, lo que agora se muestra, tiene de alto xxxiii palmos sin lo derribado, tiene también cada quarto de la torre al pie veynte y dos palmos...”

(Luis Pons de Icart, 1572)

“Mas cerca de Tarragona hay otro insigne monumento, que llaman Torre de los Scipiones, à la izquierda del que por camino Real va à Barcelona, y cosa de una legua distante de Tarragona...

La dicha Torre, lo que agora se muestra, tiene de alto XXXIII. Palmos sin lo derribado: tiene tambien cada quarto de la Torre al pie veynte y dos palmos:...”

(Fr. Henrique Flórez, 1769)

“Ben a la vora de l'antiga via romana. Sobre la part septentrional de la Platja llarga i a les proximitats de Mas Rabassa, trobem un dels monuments funeraris més singulars del municipi de Tarragona: és l'anomenada “Torre dels Escipions”. Situada a uns quatre quilòmetres al nord-est de l'antiga ciutat de Tàrraco, és datada a la primera meitat del segle I dC...L'altura màxima és d'uns 9'18 metres.”

(Jordi Rovira i Andreu Dasca, 1994)

	S. XVI	S. XVIII	S. XX
Distància de Tarragona			
Alçada Torre			
Emplaçament			

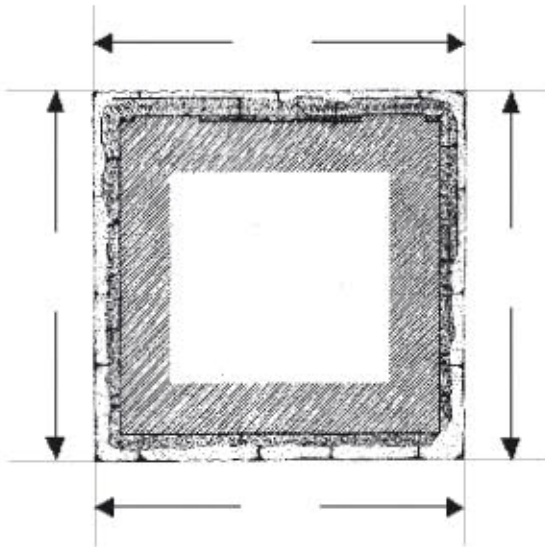

9 Pren les mesures aproximades que et proposem i resol les següents activitats:

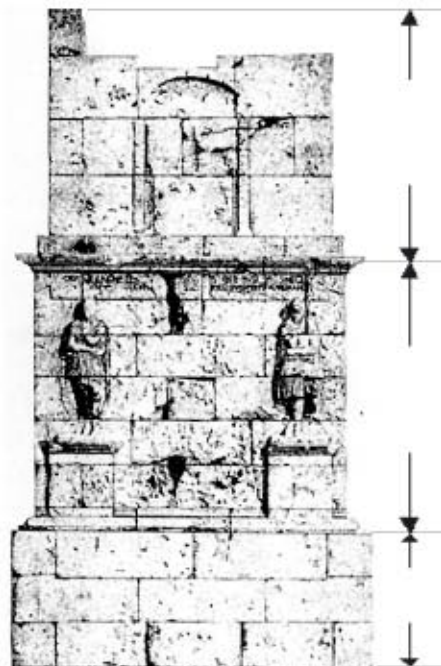
Situació:

Distància a Tarragona:
(si no la saps pots preguntar-ho al xofer, quan retorneu)

Amb l'ajuda de la brúixola, esbrina quina és l'orientació de la façana i anota-ho. Pren les mides de la planta de la Torre i anota-les també a cada cara.

Mesura l'alçada de cada cos, pots prendre com a model l'alçada d'un carreu.

Alçada total aproximada _____

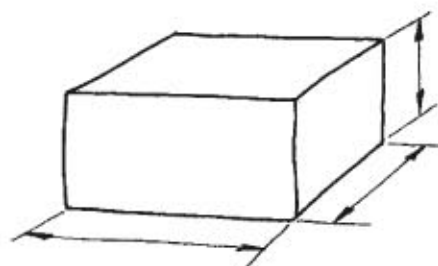

Dins de la maleta del material manipulatiu hi trobaràs, reproduïda a escala, la planta de la Torre dels Escipions i 20 carreus -no tots són iguals-, que et permetran construir el cos inferior de la Torre. Si tens dificultats per muntar-ho fixa't bé amb l'original.

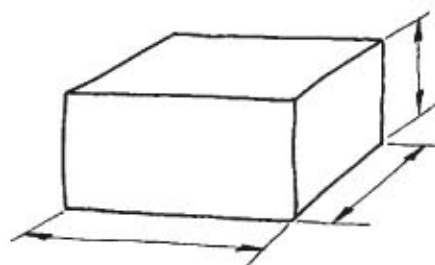
- 10** Abans de començar, mira si tots els carreus són iguals. Si no és així, dibuixa els encaixos curiosos que hi localitzis.

Els romans no empraven el mateix sistema de mesura que nosaltres. Dins la maleta trobaràs una regla romana on hi figuren les unitats de l'època: el *digitus*, el *palmus*, el *cubitus*, el *duplum digitus*..

Mesura un carreu i escriu, en unitats romanes, les seves dimensions.

Pots convertir les mesures romanes en actuals. Per això, recorda que el peu o pes equival a 29,57 cm.

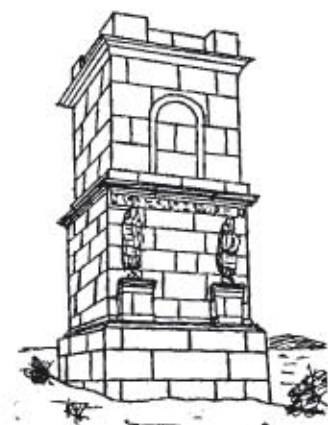
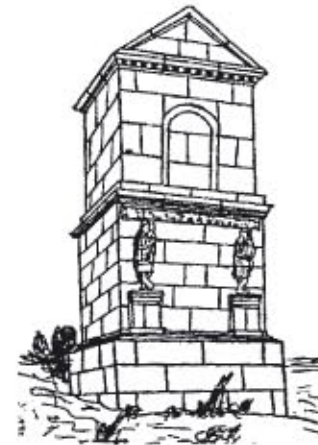
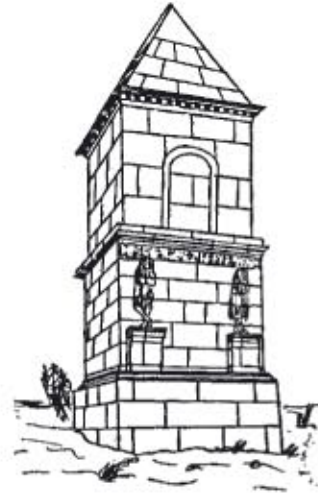
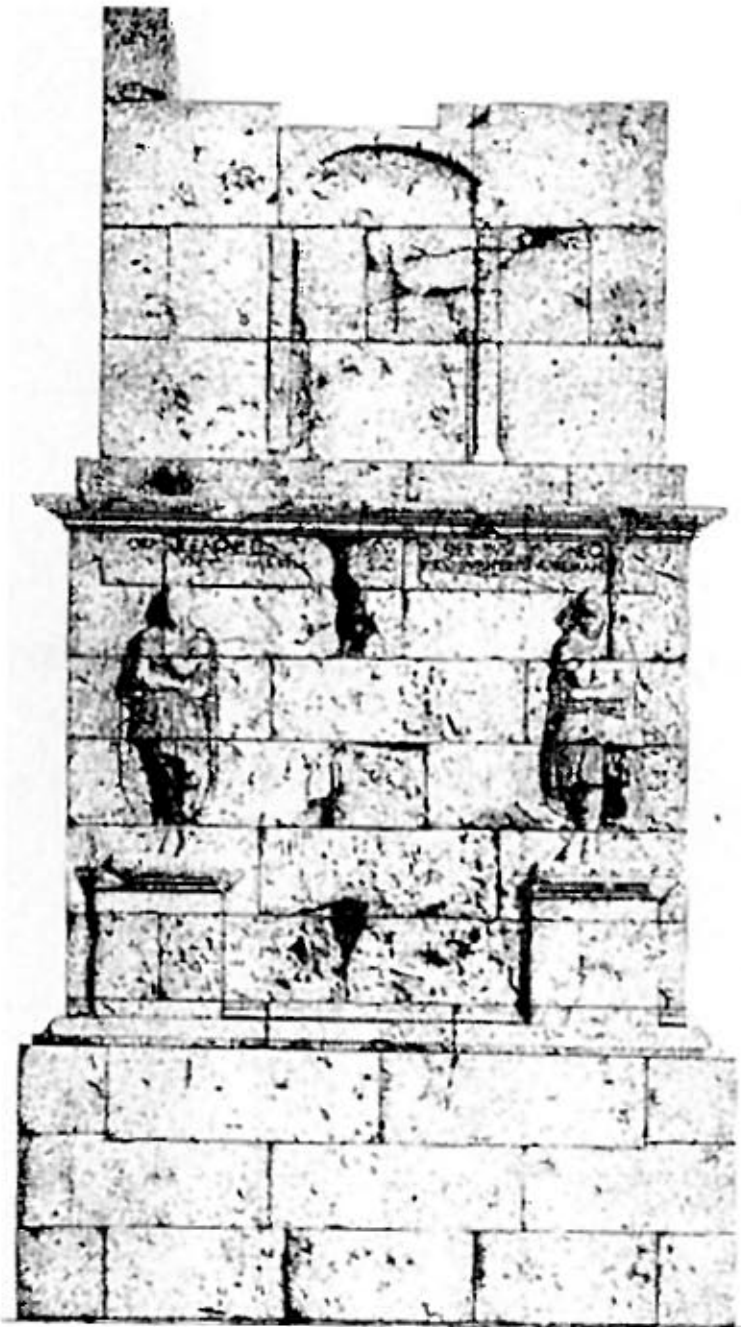

Observa els carreus i pensa quines són les cares treballades.

Per la informació que disposem, cal suposar que la Torre dels Escipions anava coberta.

11 Dibuixa la part superior triant un dels possibles coronaments que et donem.

Llegenda d'un déu.

El nostre protagonista va néixer a Frígia (a l'actual Turquia) i es dedicava, com molts altres joves d'aquell temps, a fer de pastor. Un bon dia, mentre vigilava el seu ramat, va conèixer la deessa Cíbele (anomenada pels romans com la Gran Mare o la Bona Deessa), la qual es va enamorar ràpidament del nostre pastor.

Així, la deessa li va confiar que s'encarregués de dirigir el seu culte amb la promesa que li seria fidel. Ell, però, la va traïr estimant una nimfa, i d'aquesta manera va trencar el seu vot. Cíbele el va castigar cruelment fent-lo tornar boig. En aquest estat, el pastor es va castrar i la deessa, commoguda, el va transformar en un pi.

12 Endevina quin déu està representat a la Torre. Contestant les següents preguntes trobaràs el seu nom:

Característiques del déu:

- 1.- De quin país se suposa que era pastor? _____
- 2.- Quina lesió es va produir en estat de bogeria? _____
- 3.- Quina va ser la deessa que el va enamorar i després el va castigar amb la bogeria? _____
- 4.- Quina professió tenia el personatge? _____

El déu es diu _____

- 13** Va vestit amb les següents peces. Uneix el nom amb la il·lustració, per mitjà de fletxes:

Barret frigi
(*cucullus*)

túnica militar
(*sagum*)

sabates
(*calcei*)

- 14** La postura que adopta és sempre la mateixa. Marca les frases correctes:

- Té les cames creuades
- Està assegut
- Es recolza la cara sobre la mà esquerra
- Es recolza la cara sobre la mà dreta
- Té un braç creuat sobre el pit
- Està alegre
- Té els braços aixecats

Aquests gestos reflecteixen el seu patiment per la autocastració que es va practi-

Propostes per millorar l'entorn. Del llistat següent, encercla els números que creguis que s'ajusten més al teu criteri sobre la situació de l'entorn de la Torre. A més, completa els punts d'allò que ja hi ha i d'allò que falta. Després, a l'aula, pots fer un dibuix de la Torre amb les aportacions que has fet.

PROPOSTA DE MILLORES:

1. Preveure un espai lliure per observar millor el monument.
2. Construir un pàrquing de cotxes i d'autocars.
3. Allunyar la carretera nacional.
4. Posar-hi una font.
5. Situar-hi bancs
6. Plantar més arbres
7. Col·locar una tanca
8. Instal·lar un WC.
9. Emplaçar unes papereres
10. Panells explicatius

QUÈ HI HA?:

QUÈ HI FALTA?:

DIBUIX:

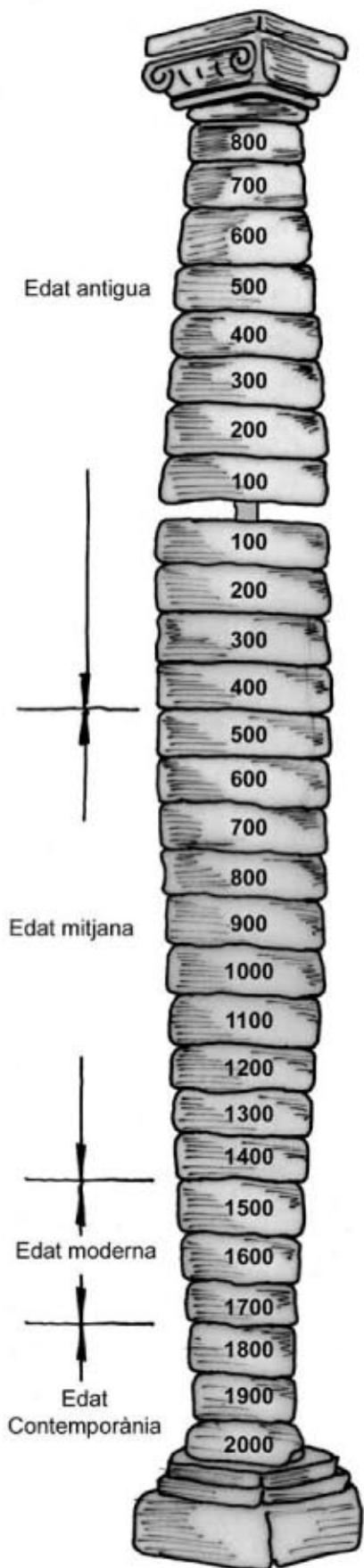

Enganxa aquí el puzzie

TREBALLS POSTERIORES

Observa aquest eix cronològic i situa-hi les dates que et lliurem a continuació. A més, pinta de diferents colors cadascuna de les èpoques. Finalment, respon a les qüestions que et plantegem.

Dates:

- 753 aJC : Inici de Roma
- 476 : Caiguda de Roma, per la conquesta dels germànics mitjans s I aJC: Edificació de la Torre dels Escipions
- 1572: Lluís Pons d'Icart
- 1769: Fr. Henrique Flórez
- 1994: J. Rovira i A. Dasca

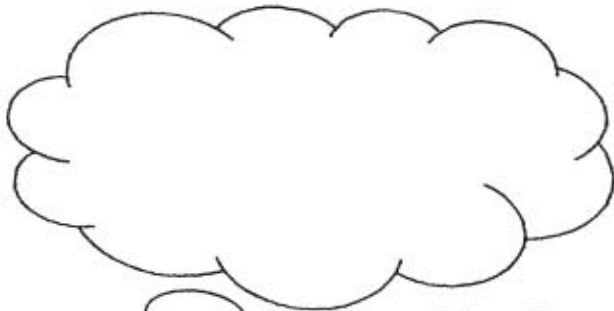
- Quants anys va durar la Història de Roma antiga? _____
- En quin segle va caure Roma en poder dels germànics? _____
- Què va passar el 1453? _____
- I el 1789? _____
- Quan comença l'Edat antiga? _____
- Què hi havia abans? _____

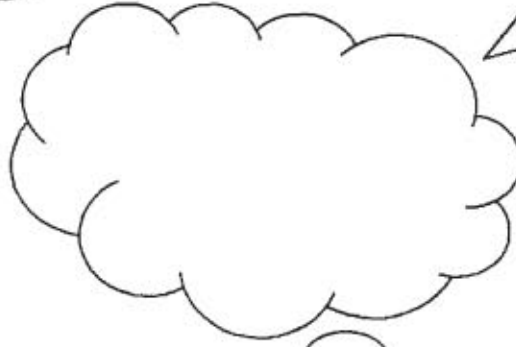
Explica com ha vist Lucius el seu enterrament des del més enllà:

Jo LUCIUS:

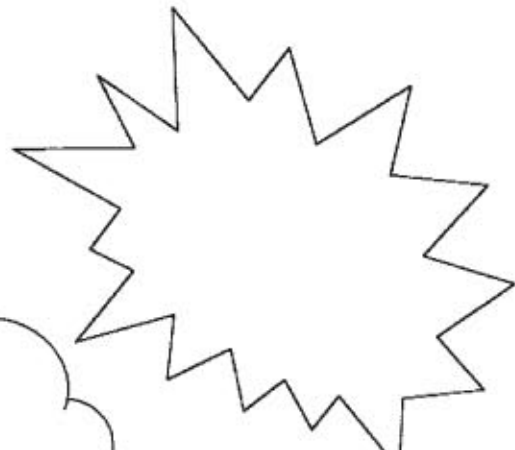
Escriu dins de cada bombolla com aquests personatges han vist l'enterrament d'en Lucius

La seva dona Flàvia

Un amic d'en Lucius

Un esclau del carrer

Hem fet un llistat de feines pròpies de les diferents persones que d'una manera o d'una altra van intervenir en la construcció de la Torre. Llegeix i emplena el rectangle amb el seu ofici o el seu nom.

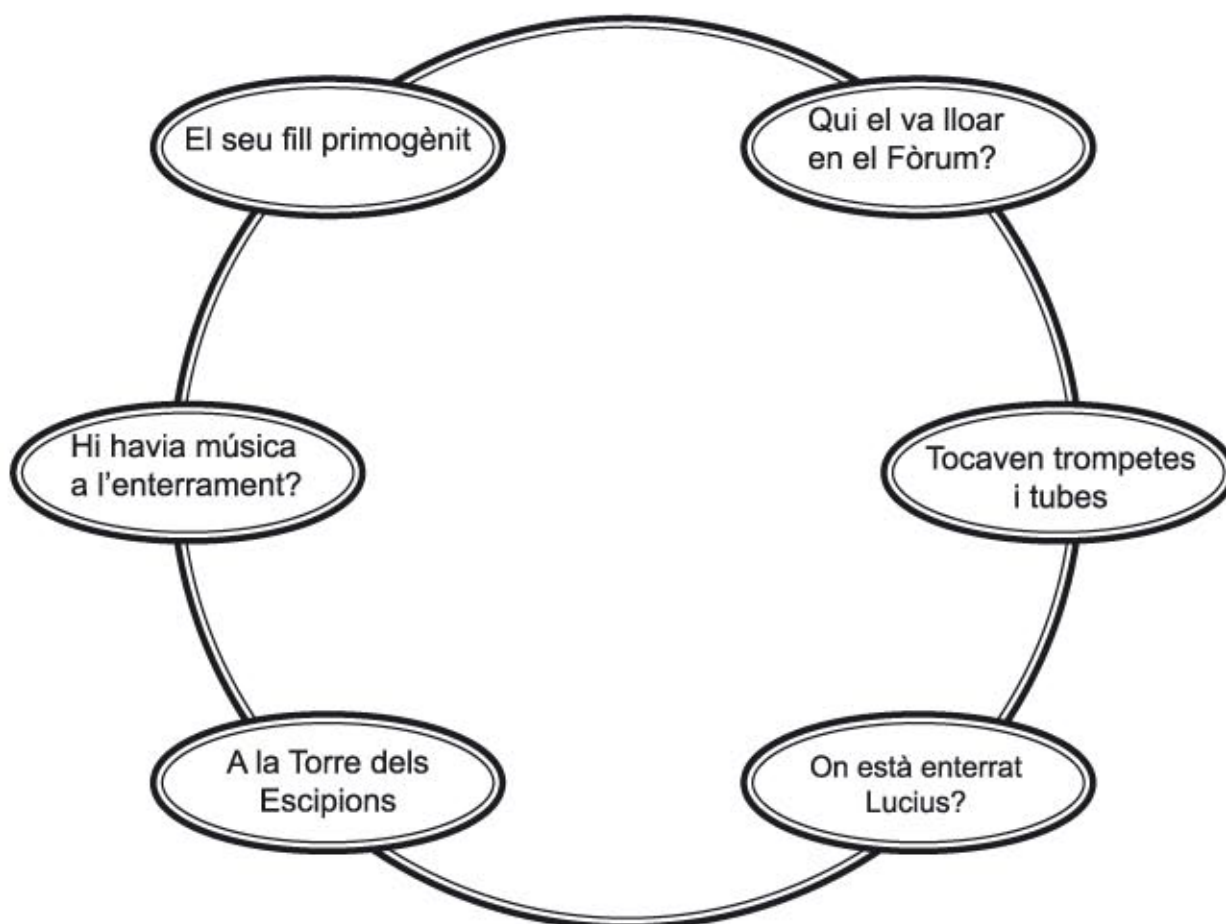
Pensa
Dissenya
Realitza càlculs
matemàtics

Decideix
Compra el terreny
Escriu el testament

Talla la pedra
Escaire la pedra
Poleix i col·loca el
carreu

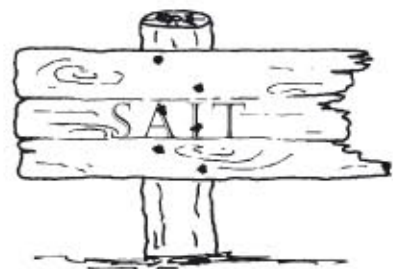
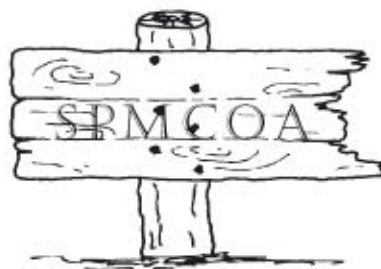
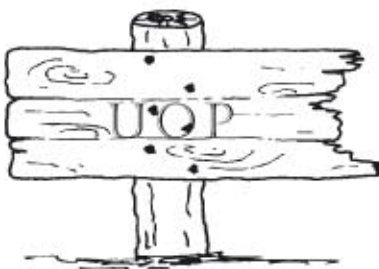
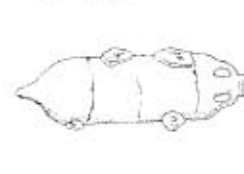
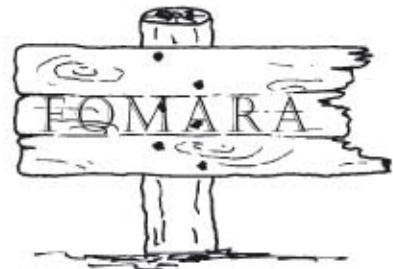
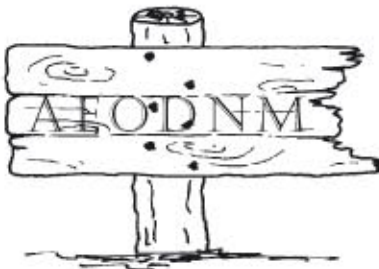
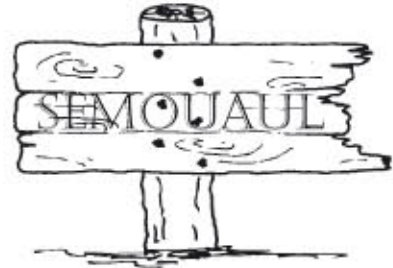
Pensa
Desbasta
Esculpeix i poleix

Forma parelles:

Ordena les lletres que et donaran el nom de l'objecte que tens a sota. A continuació escriu el nom complet:

Treballem el vocabulari. Uneix per mitjà de fletxes la imatge, la definició i la paraula corresponent.

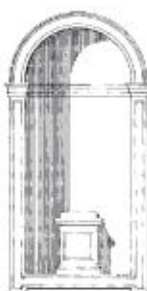
Bloc de pedra treballat i ben escairat, destinat a ser usat en una edificació.

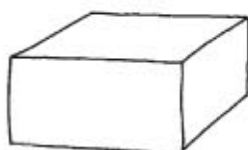
Part sobresortint generalment amb motlures, que serveix de protecció i de decoració.

Recipient de ceràmica, plom o vidre que servia per recollir les cendres del difunt.

Buit que es deixa en el gruix d'una paret com a decoració o per situar-hi un objecte.

Base, com una pilastra baixa, que suporta una columna o una estàtua.

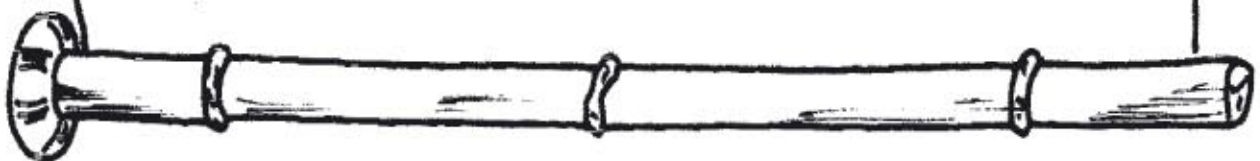

Placa amb dues peces sobresortints que contenia inscripcions.

CARTA D'OPINIÓ:

GLOSSARI

ANAXÀRIDES: Peça de roba molt semblant a un pantaló molt arrapat a les cames.

ANCESTRES: Avantpassats, relatiu als morts familiars.

ANDES: Llitera de formes diverses amb dues barres horitzontals per sostenir-la i dur-la dues o quatre persones.

ATIS: Pastor de la regió de Frígia que va tenir amors amb la deessa Cíbele i va ser castigat per haver-la traït. Aquest mite va servir com a símbol funerari.

BAIX RELLEU: Forma escultòrica no aïllada, treballada, però, en un suport bidimensional, en què la part que sobresurt de la superfície ho fa de manera molt lleugera, és a dir, que sobresurt molt poc.

CASTRACIÓ: Privació dels òrgans reproductors.

CORNISA: Element arquitectònic sobresortint, que té una finalitat decorativa, ja que acostuma a anar motllurada, i una finalitat protectora de la façana, sobretot de la pluja.

CRIPTA: Construcció subterrània, generalment a fi d'acollir una tomba.

DEESSA: Divinitat de sexe femení.

DESBASTAR: Treure les parts més bastes d'una cosa que s'està treballant, deixar-la amb un millor aspecte.

DESTRALS: Mireu feixos.

ESCAIRAR: Tallar alguna cosa de manera que els seus costats o cares formin angle recte.

ESCULPIR: Donar forma a la pedra o a la fusta per fer una estàtua, un ornament o una figura qualsevol.

FEIXOS: Reunió de vares d'om o de bedoll d'un metre i mig de llargada lligades amb una corretja de cuir vermell, de les quals emergeix una destal. Aquests símbols eren portats pels lictors quan anaven davant de determinats magistrats.

FORNÍCULA: Buit deixat en el gruix d'una paret per col·locar-hi una estàtua.

LEGIO VII: Exèrcit romà situat a la Tarraconensis.

MIG RELLEU: Forma escultòrica no aïllada, treballada, però, en un suport bidimensional, en què la part que sobresurt de la superfície s'aprecia bé, sense exageracions.

MOTLLURA: Element decoratiu, més o menys estret, que sobresurt i té un perfil uniforme.

NIMFA: Divinitat de la natura venerada pels grecs antics com a geni femení de les fonts, dels rius i dels llacs, dels boscos i de les muntanyes.

PEDESTAL: Pilastra de poca alçària, amb base i cornisa, que suporta una estàtua, una columna, un vas o qualsevol altre motiu decoratiu.

PILASTRA: Element arquitectònic semblant a una columna, però de secció quadrada o rectangular, sovint sortint d'un mur al qual és adossat o del qual forma part.

PLORACOSSOS: Individu que plorava en els enterraments per acompanyar el dol, i que cobrava en funció de la quantitat de llàgrimes vessades.

POLIR: Fer llisa i lluent una cosa.

SEVIR: Sacerdot romà dedicat al culte de l'Emperador.

TUBA: Trompeta llarga de bronze dels antics exèrcits romans.

